

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора Дорошенко Тетяни Володимирівни
на дисертацію Лі Хуйфан «Розвиток музикальності молодших школярів
у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької
освіти», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими планами, програмами, темами

Своєчасність означеної теми дослідження зумовлюється необхідністю організації таких інноваційних процесів, що спрямовані на з'ясування суперечностей між музично-педагогічною значущістю розвитку музикальності молодших школярів і недостатньою теоретичною розробкою даних питань; потребою педагогів-музикантів в оптимізації розвитку музикальності учнів молодших класів та відсутністю належного методичного забезпечення цього процесу; між усвідомленням значення розвитку музикальності молодших школярів і переважанням усталеної практики фортепіанного навчання.

Лі Хуйфан наголошує, що вирішальну роль у здійсненні таких завдань набуває наукове розуміння проблеми розвитку музикальності учнів як динамічного особистісного феномену, що створює підґрунтя для художньо-виразного виконання музичних творів. Здобувачка слушно пропонує вирішувати цю проблему в процесі фортепіанного навчання учнів, яке має значний педагогічний потенціал, зазначаючи, що успішність цього процесу потребує розроблення та обґрунтування теоретико-методологічного й методичного забезпечення розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької освіти.

Значущість теми дисертаційної роботи, відсутність системних музично-педагогічних досліджень у цьому напрямку, наявність визначених автором суперечностей та невирішених завдань, зумовлюють актуальність і своєчасність дисертації Лі Хуйфан «Розвиток музикальності молодших

школярів у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької освіти».

Дисертаційне дослідження Лі Хуйфан входить до плану науково-дослідної роботи кафедри фортепіанного виконавства та педагогіки мистецтва факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова і складає частину комплексного дослідження з теми: «Зміст, форми і методи фахової підготовки вчителів музичного мистецтва». Тему дисертації затверджено Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 2 від 24 вересня 2020 року).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність

Наукові положення, сформульовані в дисертації, є логічно послідовними, переконливими, взаємопов'язаними і взаємозумовленими, характеризуються належним рівнем методологічного обґрунтування, наукового узагальнення та всебічно висвітлюють досліджуване явище відповідно до мети та визначених завдань наукового пошуку. Достовірність та результативність проведеного дослідження засвідчує цілісне та логічне поєднання здобувачем теоретичної, методичної та дослідно-експериментальної роботи з розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької освіти.

Обґрунтованість та достовірність результатів дослідження Лі Хуйфан забезпечено також застосуванням вдало підібраних методів наукового пізнання (теоретичних, емпіричних, статистичних), адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження; кваліфіковано проведеним педагогічним експериментом, достатнім обсягом обстеженого контингенту, тривалістю перевірки та позитивними результатами впровадження в освітній процес розробленої методики розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання, коректністю використання статистичних методів обробки результатів експериментального дослідження та

підтвердженням їх успішною апробацією на всеукраїнських і міжнародних конференціях.

Детальне вивчення джерельної бази (336 найменувань) засвідчує належний рівень достовірності й обґрунтованості наукових положень та отриманих результатів.

Новизна та вірогідність загальних висновків дисертації підтверджуються обґрунтованими результатами дослідження, здійсненого здобувачкою, і не викликають сумніву.

Таким чином, вищенаведене дозволяє вважати наукові положення та отримані висновки дисертації Лі Хуйфан обґрунтованими та достовірними.

3. Структура та зміст дисертації

Дисертаційна робота Лі Хуйфан складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, списку використаних джерел до кожного розділу, загальних висновків, 14 додатків на 50 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 255 сторінок, з них основного тексту – 182 сторінки. Робота містить 23 таблиці та 5 рисунків.

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, представлено теоретико-методологічну основу, схарактеризовано методи дослідно-експериментальної роботи, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; надано інформацію щодо впровадження та апробації результатів дослідження, їх висвітлення у наукових публікаціях.

Зміст трьох розділів дисертації висвітлюється відповідно до визначених завдань, що спрямовані на досягнення мети – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання.

У *першому розділі* – **«Теоретичні основи розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької освіти»** – дисертанткою на підставі аналізу психолого-

педагогічних та естетико-музикознавчих джерел уточнено сутність феномену музикальності з трьох вихідних позицій, а саме: музикальність – спеціальні музичні здібності; музикальність – різновиди музичної діяльності; музикальність в контексті музично-естетичної свідомості особистості.

У запропонованому здобувачкою визначенні, музикальність молодших школярів виступає динамічним особистісним феноменом, що інтегрує спеціальні музичні здібності на основі емоційного переживання змісту музичних творів, охоплює емоції, мотивацію до музичної діяльності, виявляє себе в креативності та в єдності із здатністю художньої рефлексії, комунікації та психомоторних якостей створює підґрунтя для художньо-виразного виконання музичних творів.

Спираючись на уточнення ключового поняття, Лі Хуйфан виокремлено та схарактеризовано *структурні компоненти музикальності*, а саме: емоційно-мотиваційний, художньо-комунікативний, змістовно-операційний та рефлексивно-інтерпретаційний.

Здобувачкою з'ясовано педагогічний потенціал фортепіанного навчання молодших школярів у контексті розвитку їхньої музикальності. Проаналізовано передумови (історичні процеси становлення системи фортепіанного навчання, національні світоглядні, мистецькі, освітні традиції) для розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в мистецьких школах України та Китаю.

У *другому розділі* – «**Методичні засади розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької освіти**» – на основі аналізу проблеми розвитку музикальності молодших школярів дисертанткою було визначено наукові підходи розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання: особистісно-орієнтований, аксіологічний, художньо-інтегральний, комплексний, культурологічний, суб'єктно-діяльнісний, середовищний, а також основні принципові положення розвитку музикальності молодших школярів: принцип єдності розвитку музичних здібностей та здатності

емоційного переживання, принцип художньої комунікації, принцип свідомості, принцип пріоритетності емоційно-естетичного начала над технічно-виконавським; принцип рефлексивності.

Беззаперечним здобутком дисертантки є визначені педагогічні умови, які забезпечують ефективність розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання, а саме: створення в класі відповідного музично-освітнього середовища як середовища розвитку музикальності, спонукання учнів до художнього осмислення змісту музичних творів, актуалізація рефлексивного усвідомлення власного художньо-виразного виконання.

Спираючись на компонентну структуру музикальності молодших школярів Лі Хуйфан було визначено й обґрунтовано критерії, кожний з яких розкривався через відповідні показники, що дозволило схарактеризувати рівні сформованості музикальності молодших школярів: високий (інтерпретаційний), достатній (усвідомлений), середній (інтенціональний), низький (флуктуаційний).

Розроблена здобувачкою методична модель розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання, передбачає освітню траєкторію з урахуванням основних аспектів освітнього процесу в позашкільних закладах мистецької освіти та охоплює мету, наукові підходи, компонентну структуру, принципи, педагогічні умови, етапи формувального експерименту (емоційно-спонукальний, художньо-перетворювальний, рефлексивно-виконавський), методи: емоційної драматургії, щоденника музичних вражень, створення вербального емоційного контексту, художнього діалогу, художнього аналізу, фасилітації, проблемно-пошуковий, інтерпретаційний практикum, рефлексії, рефлексивний тренінг, емоційно-вольової саморегуляції, створення ситуації успіху. Суттєвим елементом моделі є готовність викладача до педагогічних інновацій, оновлення освітнього процесу, використання оптимальних та ефективних способів навчальної діяльності молодших школярів розвивального спрямування.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності методики розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької освіти» – дисертанткою на основі визначеного критеріального апарату проведено діагностику рівнів розвиненості музикальності молодших школярів на констатувальному етапі експерименту. Діагностування рівнів відбувалося за допомогою використання емпіричних методів опитування, анкетування, бесіди-полілога, творчих завдань, педагогічного спостереження на заняттях з фортепіано та оцінки незалежних експертів; аудіального, аудіально-візуального анкетування; музично-аналітичного практикуму, тесту-опитувальника, виконавсько-інтерпретаційного тренінгу, анкетування-самооцінювання, творчо-виконавського проектування, та математичних методів статистичної обробки отриманих результатів, що дозволило уточнити критерії, показники та визначити рівні розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької освіти.

Аналіз та узагальнення результатів констатувального етапу дослідження показали переважання низького та середнього рівнів сформованості музикальності молодших школярів. Так, до низького рівня було віднесено – 32,17 % респондентів КГ, 31,3% – ЕГ. До середнього рівня – 31,3% респондентів КГ, 33,91% – ЕГ; до достатнього – 23,48% респондентів КГ, 22,61% – ЕГ, а до високого – 13,04% респондентів КГ, 12,17% – ЕГ.

У процесі формувального експерименту здобувачкою перевірено ефективність розробленої методики, поетапного впровадження педагогічних умов та методів розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в закладах позашкільної мистецької освіти. В експериментальній роботі контрольну та експериментальну групу склали 230 учнів, по 115 учнів у кожній. На кожному з етапів (емоційно-спонукальному, художньо-перетворювальному, рефлексивно-виконавському) застосовувалися комплекс творчих завдань, методів, а також створювалися

відповідні педагогічні умови, що сприяло ефективному розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання.

Підсумкові розрахунки зафіксували позитивні зміни. Так, в ЕГ кількісні показники досліджуваних, віднесених до високого рівня зросли з 12,17% до 28,7%, достатнього – з 22,61% до 38,26%, натомість середнього знизилась – з 34,78% до 21,74%, низького – з 30,43% до 11,30%. У КГ ситуація склалася дещо інша: кількісні показники досліджуваних високого рівня зросли – з 13,04% до 13,91%, достатнього рівня – з 23,48% до 25,22%, середнього рівня – зросли з 29,57% до 32,17%, низького рівня – незначно зменшились з 33,91% до 28,7 %.

Окремим позитивом зазначимо, що статистичні результати підрозділу 2 третього розділу візуалізовано із застосуванням графічного матеріалу, що демонструє компетентне статистичне узагальнення отриманих кількісних показників та сприяє переконливості сприйняття результатів експериментального дослідження.

Таким чином, перевірка отриманих результатів підтвердила ефективність розробленої методики розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької освіти.

Висновки роботи логічні, обґрунтовані, в повній мірі відображають результати проведеного дослідження та засвідчують вирішення поставленої мети і завдань.

Додатки переконливо ілюструють зміст ґрунтовного педагогічного експерименту щодо вирішення поставлених завдань дослідження на різних етапах експериментальної роботи.

4. Наукова новизна отриманих результатів дослідження

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що уперше:

– розроблено методику розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької освіти;

– здійснено цілісне дослідження розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання; розкрито сутність та характерні ознаки музикальності молодших школярів;

– визначено компонентну структуру, розроблено критерії, показники та рівні розвиненості музикальності учнів молодшого шкільного віку у процесі фортепіанного навчання;

– розроблено модель та визначено педагогічні умови розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання.

– Подальшого розвитку дістали:

– теоретичні положення щодо фортепіанного навчання учнів в позашкільних закладах мистецької освіти; методологічні підходи й відповідні до них загально-дидактичні та специфічні принципи положення розвитку музикальності учнів у процесі фортепіанного навчання; зміст та методи фортепіанного навчання учнів у позашкільних закладах мистецької освіти.

5. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження відображено у 7 публікаціях автора, з яких: 2 одноосібних – у фахових виданнях України (категорії Б); 1 у співавторстві – у зарубіжному виданні, індексованому Web of Science, 4 – апробаційного характеру (матеріалах конференцій).

Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні положення дисертаційної роботи та пройшли апробацію на міжнародних, всеукраїнських конференціях та науково-методичних семінарах.

6. Значущість результатів дослідження для науки і практики та можливі шляхи їх використання

У дисертаційній роботі здобувачкою репрезентовано теоретичні положення, методологічний інструментарій, методичну базу, практичні результати вирішення актуальної проблеми розвитку музикальності

молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької освіти, що може слугувати основою для подальших ґрунтовних досліджень. До отриманих результатів виконаного Лі Хуйфан дослідження, що вносять нове у розв'язання проблеми та мають вагому значущість для науки та практики, відносяться:

1) розроблена методика розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької освіти;

2) цілісне дослідження розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання, розкриття на основі систематизації та класифікації різних підходів учених до визначення сутності та характерних ознак музикальності молодших школярів;

3) авторське визначення музикальності молодших школярів як динамічного особистісного феномену, що інтегрує спеціальні музичні здібності на основі емоційного переживання змісту музичних творів, охоплює емоції, мотивацію до музичної діяльності, виявляє себе в креативності, та в єдності із здатністю художньої рефлексії, комунікації та психомоторних якостей створює підґрунтя для художньо-виразного виконання музичних творів;

4) наукові підходи й відповідні до них загально-дидактичні та специфічні принципові положення розвитку музикальності учнів у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької освіти;

5) структура музикальності молодших школярів, яку утворюють: емоційно-мотиваційний, художньо-комунікативний, змістовно-операційний, рефлексивно-інтерпретаційний компоненти.

6) критеріально-рівневий апарат для оцінювання рівнів сформованості музикальності молодших школярів;

7) педагогічні умови та модель розвитку музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання;

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у впровадженні в процес фортепіанного навчання учнів позашкільних закладів

мистецької освіти методів, принципів, педагогічних умов для розвитку музикальності молодших школярів; використанні теоретичних висновків та експериментальних результатів дослідження у навчальних матеріалах курсів «Методика навчання гри на фортепіано», «Основний музичний інструмент» та в педагогічній практиці студентів.

7. Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації

Враховуючи обґрунтовані в дисертації положення, результати експериментальної перевірки запропонованої методики формування музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької освіти, представлені висновки, апробацію основних наукових положень на науково-практичних конференціях, оприлюднення результатів наукового пошуку в публікаціях, уважаємо, що представлену методику доцільно запроваджувати в освітній процес позашкільних закладів мистецької освіти для вдосконалення змісту навчальних планів та програм, використовувати у розробці навчальних і методичних посібників, методичних рекомендацій з питань формування музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання.

8. Оцінка змісту й оформлення дисертації

Дисертаційна робота Лі Хуйфан є цілісним, завершеним науковим дослідженням. Назва роботи узгоджується з метою, відповідає змісту теоретичної частини та проведеного експериментального дослідження. У роботі чітко викладені теоретичні положення, основні поняття, емпіричні дані, представлено досить повний якісний і кількісний аналіз результатів експерименту, а сформульовані в дисертації загальні висновки відображають належний рівень реалізації мети і завдань дослідження, а також вказують на перспективність подальших наукових розробок.

9. Дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення результатів дослідження Лі Хуйфан, вважаємо за доцільне звернути увагу на дискусійні аспекти та висловити зауваження:

1. Проведений дисертанткою теоретико-методологічний аналіз дозволив виокремити основні підходи до розвитку музикальності молодших школярів, а саме: особистісно-орієнтований, аксіологічний, комплексний, художньо-інтегральний, культурологічний, суб'єктно-діяльнісний, середовищний. На нашу думку, доцільно було б, ширше розкрити значення комплексного підходу до розвитку музикальності молодших школярів.

2. У дисертації обґрунтовано структуру музикальності молодших школярів, в межах якої визначено емоційно-мотиваційний, художньо-комунікативний, змістовно-операційний, рефлексивно-інтерпретаційний компоненти. Потребує уточнення питання про те, як саме був організований процес, спрямований на вивчення наявного рівня розвиненості музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької освіти на констатувальному етапі дослідження за критерієм «міра емоційності переживання змісту музичних творів та зацікавленості у музично-виконавській діяльності».

3. У процесі проведення експериментальної роботи на діагностичному етапі було схарактеризовано чотири рівні розвиненості музикальності молодших школярів: низький (флуктуаційний), середній (інтенціональний), достатній (усвідомлений), високий (інтерпретаційний). Виникає питання, як саме Ви характеризуєте достатній (усвідомлений) рівень розвиненості музикальності молодших школярів.

4. На другому, художньо-перетворювальному етапі формувального експерименту дисертанткою використано метод фасилітації. Потребує уточнення, як саме впроваджувався означений метод на даному етапі.

5. Відзначаючи досягнуті в дисертаційній роботі позитивні результати експериментального дослідження, варто було б виокремити певні труднощі та не розв'язані питання, які потребують подальшого вивчення.

10. Загальний висновок

Дисертація Лі Хуйфан на тему: «Розвиток музикальності молодших школярів у процесі фортепіанного навчання в позашкільних закладах мистецької освіти» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке за своїм науково-теоретичним рівнем, новизною, аргументованістю теоретичних положень, висновків та практичним значенням відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8; Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 і може бути рекомендованим до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри мистецьких дисциплін
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г.Шевченка

Тетяна ДОРОШЕНКО

